

Eerste vijf jaren BSP Niet-broedvogels

In 1989 werd het SOVON-palet verrijkt met een nieuw kleurtje: het Bijzondere Soorten Project (BSP) voor Niet-broedvogels, een project in samenwerking met de DBA. Het was de bedoeling om met dit project, via het verzamelen van losse waarnemingen, vogelsoorten te monitoren die nog niet systematisch gevolgd werden: ze waren te talrijk om te worden geregistreerd door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna, maar te zeldzaam om substantieel in het Punt-Transect-Tellingenproject te worden meegenomen. De opzet van het BSP Niet-broedvogels bestond eenvoudig uit het verzamelen van reeds verrichte waarnemingen. Voor veel waarnemers een ideaal SOVON-project: je hoeft er niet per se voor het veld in op onmogelijke tijden en je bent niet gebakken aan een vast onderzoeksterrein. De medewerking aan het project was dan ook in veel districten uitstekend. In dit nummer een terugblik op de eerste vijf jaren, 1989-93. De gegevens van 1994 zijn nog niet volledig vertoetst en worden hier buiten beschouwing gelaten.

Wisseling van de wacht

In de eerste vijf jaren van het BSP Niet-broedvogels werd de coördinatie uitgevoerd door Ruud van Dongen respectievelijk Ward Hagemeijer. Door hun werkzaamheden is een stevige basis ontstaan voor dit project. In SOVON-Nieuws is regelmatig verslag gedaan van de vorderingen en van voorlopige resultaten. Ook is een artikel geschreven over de invasie van de Roodpootvalk in 1992 (Limosa) en is meegewerkt aan o.a. artikelen over Raaf en Krooneend (idem).

Inmiddels zijn de overige activiteiten van Ward op het SOVON-kantoor zodanig uitgebreid dat de coördinatie van het BSP Niet-broedvogels in de knel dreigde te komen. Fred Hustings en Erik van Winden gaan voorlopig het roer overnemen. Ze zullen trachten in iedere SOVON-Nieuws iets te melden van de resultaten. Overigens wordt het BSP Niet-broedvogels sinds vorig jaar niet meer gesubsidieerd; het zou niet beleidsrelevant zijn..!

Omdat SOVON deze mening niet deelt en het jammer vindt een reeds lopend, populair project af te blazen dat zijn nut in onze ogen al aangetoond heeft, trachten we voor zover mogelijk door te gaan met het BSP Niet-broedvogels. Dit betekent dat de noodzakelijke werkzaamheden naast het lopende werk "erbij" gedaan moeten worden. Vandaar dat voorlopig van de coördinatie niet veel meer verwacht mag worden dan af en toe korte artikelen in SOVON-Nieuws en andere organen. U zult daar vast begrip voor hebben.

Districten aan de slag

Figuur 1 toont hoeveel waarnemingen per district zijn ingestuurd in 1989-93.

Op het eerste gezicht is het BSP Niet-broedvogels vooral populair in het uiterste noorden en westen (incl. Flevoland) van het land. Alle districten hier komen ruim boven de 2000 waarnemingen uit, met Noord-Holland-Noord (>7000) aan kop. Dit betekent echter niet dat de inspanning van de medewerkers elders maar minnetjes is. Veel BSP-soorten komen immers alleen of vooral voor langs de kust of in waterrijke omgeving. Dat het project ook in droge binnenlandse streken kan resulteren in grote stapels formulieren, bewijst de Veluwe, die amper onderdoet voor enkele westnederlandse districten. In Drenthe, Utrecht en de Achterhoek was de magische 1000-waarnemingsgrens in 1989-93 nog niet overschreden. Inmiddels (1995) zal dat zeker het geval zijn.

Waargenomen soorten

Tabel 1 geeft een overzicht van de ingestuurde waarnemingen per soort. Bij het optellen is geen rekening gehouden met mogelijke dubbeltellingen. Bij (opvallende) soorten waarvan

sommige individuen langdurig op dezelfde plaats aanwezig blijven, kan het aandeel dubbeltellingen flink oplopen. Voorbeelden zijn IJsdruiker en Zeearend.

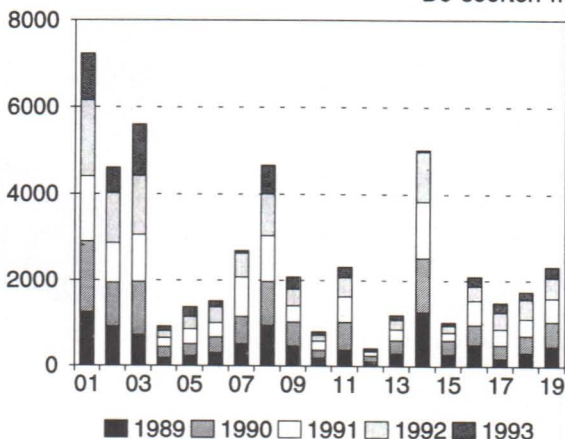
Sommige soorten werden aanvankelijk door de CDNA gearcheveerd. In de tabel zijn alleen gegevens opgenomen nadat de CDNA de centrale registratie van deze soorten had overgedragen aan SOVON (bijv. Dwerggans; werd tot en met 1989 door CDNA gearcheveerd). Bijeneter, Waterrietzanger, Sperwergrasmus en Grote Kruisbek zijn vanaf 1993 in het BSP Niet-broedvogels opgenomen; in de tabel ontbreken ze doordat er (nog) geen waarnemingen uit 1993 ingestuurd waren (stand eind 1994).

Hop (Awie de Zwart)

Twee soorten springen er uit, Kraanvogel en Sneeuwgors, ieder met rond 40.000 waargenomen exemplaren. Gemiddeld worden per waarneming 48 Kraanvogels en 15 Sneeuwgorsen gemeld. Tot de lijst van overige soorten met meer dan 5000 waargenomen exemplaren behoren Kleine Alk, IJsvogel, Strandleeuwerik en IJsgors. De prominente positie van de Kleine Alk is overigens in hoge mate te danken aan het "massale" voorkomen in 1990 (78% van alle exemplaren).

De soorten met de minste waar-

Figuur 1. Aantal ingezonden waarnemingen per district van 1989 tot 1993.

Tabel 1. Overzicht per soort van aantal waarnemingen en exemplaren per jaar (inclusief dubbeltellingen).

soort	1989		1990		1991		1992		1993		Totaal		%vlieg
	wrn	aantal	wrn	aantal	wrn	aantal	wrn	aantal	wrn	aantal	wrn	aantal	
IJsduiker	50	50	67	69	60	62	15	15	11	11	203	207	14
Kuifaalscholver	32	40	103	127	107	127	217	329	42	62	501	685	13
Kwak	120	131	57	65	32	35	49	52	17	19	275	302	17
Kleine Zilverreiger	13	19	40	44	141	241	107	155	12	11	313	470	5
Grote Zilverreiger	190	193	82	81	202	402	181	246	64	67	719	989	5
Zwarte Ooievaar	50	72	65	101	83	124	46	65	23	31	267	393	57
Ooievaar	373	803	486	980	337	841	556	1197	276	713	2028	4534	48
Flamingo	2	2	2	2	0
Dwerggans	.	.	10	17	4	7	19	33	11	28	44	85	0
Sneeuwvangs	93	205	185	325	165	256	113	271	58	189	614	1246	6
Witbuikrotgans	14	16	36	43	47	93	25	26	13	14	135	192	18
Roodhalsgans	84	100	137	173	85	96	93	103	14	14	413	486	2
Casarca	210	484	197	544	206	562	199	686	175	615	987	2891	5
Krooneend	173	324	137	304	212	596	152	645	119	439	793	2308	2
Witooieend	39	44	41	47	96	95	13	15	3	4	192	205	0
Zwarte Wouw	135	155	189	220	144	157	181	200	86	95	735	827	82
Rode Wouw	218	224	258	287	493	567	324	365	147	158	1440	1601	73
Zeearend	71	92	83	100	135	152	72	72	26	26	387	442	13
Grauwe Kiekendief	59	70	106	138	77	97	176	238	90	138	508	681	48
Visarend	381	427	412	456	438	482	415	461	306	361	1952	2187	53
Roodpootvalk	118	187	125	182	52	63	482	1318	48	58	825	1808	48
Smelleken	843	908	1005	1123	1081	1292	879	989	522	654	4330	4966	45
Slechtvalk	644	699	715	825	675	784	750	854	398	586	3182	3748	21
Kraanvogel	211	10565	197	3817	230	16554	177	10171	100	3352	915	44459	94
Steltkluit	149	391	69	270	22	37	85	186	12	21	337	905	2
Morinelplevier	30	92	67	206	31	158	35	75	40	236	203	767	29
Temmincks Strandloper	178	589	152	417	115	182	122	217	127	290	694	1695	4
Poelruiter	8	8	8	8	0
Grauwe Franjepoot	110	190	85	121	76	127	116	222	46	66	433	726	1
Rosse Franjepoot	35	45	45	46	43	50	61	83	5	5	189	229	21
Middelste Jager	103	154	136	210	154	390	71	124	59	98	523	976	92
Kleinste Jager	13	13	13	13	69
Zwartkopmeeuw	339	514	362	623	375	609	390	605	148	213	1614	2564	30
Vorkstaartmeeuw	25	32	85	100	23	26	16	18	3	5	152	181	63
Geelpootmeeuw	155	371	157	303	148	284	133	231	60	86	653	1275	1
Grote Burgemeester	51	51	71	70	84	91	52	52	35	35	293	299	18
Lachstern	11	27	11	27	15
Reuzenster	83	199	97	209	141	391	124	347	45	105	490	1251	8
Witvleugelstern	65	129	49	84	63	106	82	118	17	19	276	456	12
Kleine Alk	83	204	178	4614	250	926	98	131	26	44	635	5919	93
Papegaaiduiker	31	38	77	96	32	35	44	54	36	41	220	264	87
Velduil	429	888	375	599	296	417	257	413	104	133	1461	2450	11
Ijsvogel	874	1036	1684	2059	800	907	740	849	666	792	4764	5643	2
Hop	21	21	46	47	38	41	27	27	22	22	154	158	15
Draaihals	95	100	119	134	83	84	77	86	40	39	414	443	1
Strandleeuwerik	92	546	141	1015	176	1240	178	2347	121	1381	708	6529	15
Grote Pieper	73	82	85	97	47	64	118	223	29	30	352	469	64
Duinpieper	66	88	72	100	82	116	219	566	40	46	479	916	70
Roodkeelpieper	44	52	30	38	74	90	67
Rouwkwikstaart	121	233	149	294	165	274	175	429	144	374	754	1604	11
Pestvogel	66	505	234	1826	214	1951	36	142	12	36	562	4460	4
Waterspreeuw	57	65	21	21	86	88	35	37	23	26	222	237	0
Kleine Vliegenvanger	15	15	37	40	18	21	17	18	7	7	94	101	3
Buidelmees	45	112	86	185	71	189	86	158	50	109	338	753	15
Grauwe Klauwier	62	71	72	89	55	60	54	66	24	27	267	313	1
Klapkster	496	554	617	705	680	723	429	471	241	268	2463	2721	3
Notenkraker	3	3	4	10	234	291	26	26	1	1	268	331	19
Raaf	239	572	297	840	270	1157	289	1133	202	566	1297	4268	9
Europese Kanarie	71	113	141	204	154	356	137	260	76	112	579	1045	36
Roodmus	36	46	13	14	49	60	5
Ijsgors	308	1149	431	1870	334	823	339	928	309	1901	1721	6671	72
Sneeuwgor	552	8507	602	7195	631	8592	564	9311	327	6029	2676	39634	8
Ortolaan	39	45	92	156	105	161	103	332	51	70	390	764	59

Tabel 2. Soorten die op het formulier niet zijn voorgedrukt, maar kunnen worden bijgeschreven (tussen haakjes vanaf welk jaar).

Flamingo (1993)
 Dwerggans (1990)
 Poelruiter (1993)
 Kleinste Jager (1993)
 Lachstern (1993)
 Bijeneter (1993)
 Roodkeelpieper (1992)
 Waterrietzanger (1993)
 Sperwergrasmus (1993)
 Buidelmees (1989)
 Grote Kruisbek (1993)
 Roodmus (1992)

genomen exemplaren (<100) zijn allemaal tamelijk recent op de BSP-lijst gezet. Van de langer meedraaiende soorten blijven Witbuikrotgans, Vorkstaartmeeuw, Hop en Kleine Vliegenvanger onder de 200 exemplaren.

De laatste kolom biedt informatie over het aandeel dat vliegend werd waargenomen. Al dan niet systematische trektellingen (aan zee of in het binnenland) resulteren voor sommige soorten in een belangrijk aandeel vliegende, vaak overtrekkende, vogels. Van Zwarte Ooievaar, Zwarte en Rode Wouw, Visarend, Kraanvogel, Middelste en Kleinste Jager, Vorkstaartmeeuw, Kleine Alk, Papegaaiduiker, Grote Pieper, Duinpieper, Roodkeelpieper, IJsgors en Ortolaan is ruim de

helft overvliegend gemeld. Wie pleisterende Kraanvogels heeft gezien of een dobberende Kleine Alk, behoort tot een glunderende minderheid.

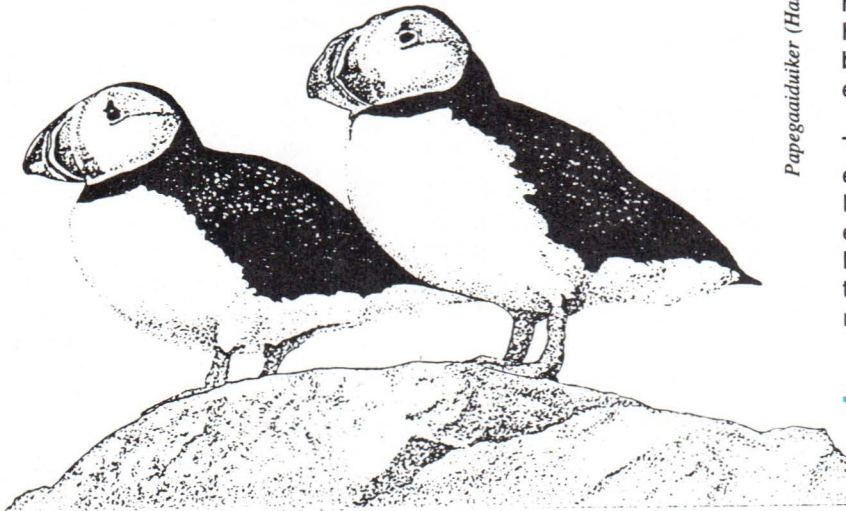
Bijgeschrijfsorten

Het wordt de hoogste tijd dat een nieuw formulier wordt uitgegeven, waarop de in de laatste jaren toegevoegde soorten staan voorgedrukt. Voorlopig zullen we het nog met het oude formulier moeten doen. Daarom zijn in tabel 2 de soorten vermeld die thans in het BSP Niet-broedvogels worden geregistreerd, maar nog niet op formulier staan. Men kan deze soorten bijschrijven onderaan het formulier.

Sommigen schrijven overigens wel eens soorten bij als Bokje, Belflijster en Frater. Leuke soorten inderdaad, maar momenteel kunnen wij niets met deze waarnemingen doen. Hierbij dus het vriendelijk verzoek de bijgeschrijfsorten te beperken tot de echte bijgeschrijfsorten.

Tot zover dit korte overzicht over de eerste vijf jaar BSP Niet-broedvogels. In de volgende nieuwsbrief wordt weer een soort onder de loep genomen. Blijf a.u.b. uw formulieren in forse aantallen en met grote regelmaat insturen!

Fred Hustings & Erik van Winden

Papegaaiduiker (Hans Post)

Kort Projectnieuws

Watervogelprojecten

Midwintertelling

De januaritelling van 1995 is net achter de rug. Er was gedurende het telweekend veel mist en regen, maar uit de telformulieren blijkt dat de tellers deze barre weersomstandigheden hebben getrotseerd of naar een dagje later in de week zijn uitgeweken. Mensen die hun formulieren nog niet naar de regiocoördinatoren hebben gestuurd moeten dit nu toch heel snel doen, anders kunnen de resultaten niet worden meegenomen in het volgende rapport. Het rapport over de januaritelling van 1994 staat nu flink in de steigers, maar er zijn nog heel wat zweetdruppels nodig om het geheel af te ronden.

Ganzen en Zwanen

De januaritelling van 1995 stond in het

teken van de internationale telling van Kleine en Wilde Zwanen. In de loop van maart willen we een voorlopig overzichtje maken, dus aan iedereen die zijn gegevens nog niet naar de coördinatoren heeft gestuurd: graag nu snel doen. Uit de eerste resultaten blijkt dat voor de Kleine Zwaan de aantallen in de Noordoostpolder en langs de Randmeren duidelijk lager waren dan in december, terwijl de aantallen langs de IJssel juist hoger waren.

Watervogels in het Waddengebied

Naast de traditionele januaritelling zijn er in het afgelopen seizoen ook tellingen in december en februari uitgevoerd. Doordat Ben Koks (die tegenwoordig zowel de broedvogels als de wadtellingen in het Waddengebied voor SOVON coördineert) er een erezaak van heeft gemaakt om naast alle

gebruikelijke gebieden ook de overige gebieden in het Wadengebied geteld te krijgen (waaronder havens), werden er duidelijk hogere aantallen van Steenloper en Paarse Strandloper vastgesteld.

PTT-coördinatie

De coördinatie van het Punt-Transect-Tellingen-project is op 1 februari jl. overgedragen door Ward Hagemeijer aan Henk Sierdsema. Wanneer u vragen of opmerkingen heeft over het PTT kunt u dus in het vervolg terecht bij Henk. Jaap Baas is nog steeds verantwoordelijk voor de administratie van de routes. Wanneer u wilt beginnen met een nieuwe route, kunt u dat het beste vóór aanvang even melden bij Jaap, zodat we dubbel werk kunnen voorkomen.